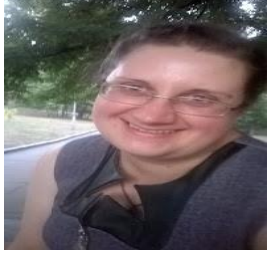
	<p>Назва роботи: «Ставлення українців до праці у тоталітарному та посттоталітарному суспільстві»</p> <p>ПІБ виконавця: Зубрейчук Валерія Євгенівна</p> <p>Група: П-20, II курс Економіко-правового відділення ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».</p>
	<p>Науковий керівник: Панченко Вікторія Сергіївна, кандидат історичних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист; Голова Центру науки, голова циклової комісії гуманітарних та природничих дисциплін ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».</p>

КРОК 4. ХРОНІКА ПРОЕКТУ

Етапи виконання роботи:

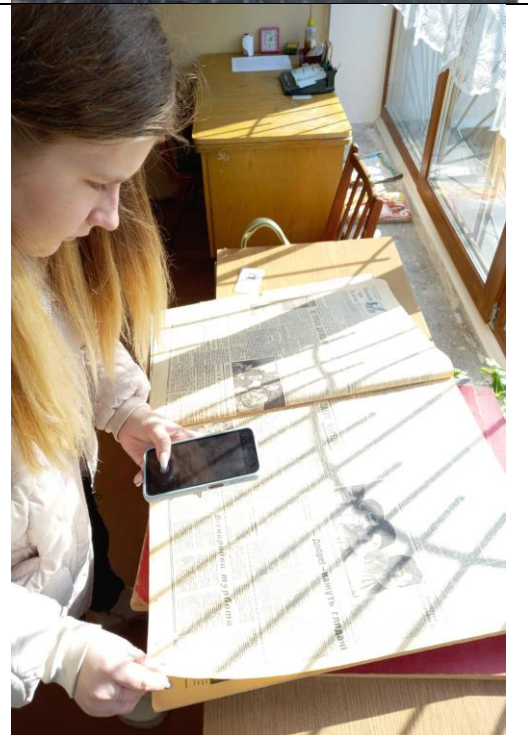
Зміст етапу	Примітка
I. Організаційний етап	
<p>Ухваливши рішення взяти участь у конкурсі, ознайомились із наявною літературою із питання «Радянська пропаганда у ХХ ст. : її форми, методи і значення». Виявилось, що радянський уряд найбільше приділяв уваги саме праці як визначального чинника будівництва комунізму. Таким чином, визначено об'єкт і предмет дослідження:</p> <p>Об'єкт дослідження – вплив тоталітарної пропаганди на формування суспільних цінностей та свідомого громадянина держави, а також подальша трансформація цих ідей на сьогодні.</p> <p>Предмет дослідження – формування специфічного ставлення до праці засобами пропаганди та його зміна у сучасному українському суспільстві.</p> <p>Після консультації із науковим керівником було сформовано мету і завдання дослідження:</p> <p>Мета дослідження – вивчення формування специфічного ставлення до праці засобами пропаганди та його трансформацію у сучасному українському суспільстві.</p> <p>Завдання дослідження:</p> <p>➤ Визначити мету, способи і методи формування ставлення до праці засобами пропаганди у радянський період.</p>	<p>Література, яка стала відправною точкою роботи:</p> <p>Тоталітарна пропаганда. Уроки української історії ХХ-ХХІ ст. Посібник для вчителів та учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. / Автор. колектив: Петро Кендзьор, Людмила Махун, Елла Ситник, за редакцією Петра Кендзьора, 2024, 68с. Козицький Андрій Совецька й російська пропаганда: паралелі URL: http://surl.li/scmov</p> <p>Авраменко А. В. Радянський плакат 1920-1930-х рр. як засіб пропаганди URL: http://surl.li/lhgyb</p> <p>Никонов С.М. Психологічні операції: короткий нарис історії. Інформаційно-методичний посібник у 2 ч. Львів, 2001. Яшан О.О., Стадник І.Ю. Трансформація радянської пропаганди в 1933-1941 рр. URL: http://surl.li/scmqw</p> <p>Авраменко А.В. Мистецтво як засіб пропаганди (на прикладі українського образотворчого мистецтва 1920-1930-х рр.). К., 2009. 68 с.</p> <p>Нікітенко К. В. Вплив радянської «класової» пропаганди на обороноздатність країни. URL: http://surl.li/scmrx</p> <p>Кульчицький С. В. УСРР в добу нової економічної політики (1921-1928 рр.): спроба побудови концептуальних засад реальної історії. К.: Вид-во НАН України, 1995. 203 с.;</p>

<p>➤ Описати процес зміни ставлення до праці у сучасному українському соціумі та дослідити причини та наслідки.</p> <p>➤ Узагальнити отримані результати в інформаційних продуктах (плакаті, відео, банері).</p> <p>Аби чіткіше уявляти суть та призначення дослідження була визначена актуальність та практичне значення:</p> <p>Актуальність дослідження. Інформаційні війни супроводжують всю історію людства. Спочатку вони були релігійними та ідеологічними, причому для боротьби з носіями чужих поглядів застосовувалися всі види репресій. Після розвитку новітніх технологій, вплив інформації на прогрес людства зріс в тисячі разів. Вона має вплив на маси, тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну. Тому нині видається важливим вивчити як впливала тоталітарна пропаганда на формування суспільних цінностей та як вони трансформуються у пострадянській Україні.</p> <p>Практичне значення дослідження полягає у: науковому переосмисленні пропагандистських впливів на життя громадян держави, виявленні шляхів маніпуляції громадською думкою на догоду політичним цілям, увиразненні сутнісної різниці між тоталітарним та демократичним суспільством; розвінчанні усталених ідеологічних міфів та протидія інформаційним вкидам сьогодення.</p>	<p>Кульчицький С. В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928 рр.) К.: Основи, 1996. 396 с.;</p> <p>Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.). К.: Альтернативи, 1999. 336 с.;</p> <p>Литвин В.М. Україна: міжвоєнна доба (1921-1938 рр). К.: Альтернативи, 2003. 512 с.;</p> <p>Реєнт О. П. Україна між світовими війнами (1914-1939 рр.): Події. Люди. Документи. Нариси історії. К.: Школа, 2004. 542 с. та ін.</p> <p>Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння. URL: http://surl.li/fpghh</p>
<p>II. Підготовчий етап</p>	
<p>Ознайомившись із запропонованим організаторами покроковим описом дій дослідника та короткими питальниками до нього, автор роботи розпочала збирати інформацію, необхідну для виконання роботи.</p>	

На цьому етапі автор відвідала Житомирську Обласну універсальну наукову бібліотеку ім. О. Ольжича та опрацювала тематичний та систематичний каталоги, визначаючи наявну літературу з теми та зали у яких необхідно буде попрацювати.

Крім монографічних і інших наукових робіт з теми дослідження, у книгозбірні було опрацьовано підшивки газет «Радянська Житомирщина» (була основним обласним періодичним виданням, регіональним рупором комунізму), «Зоря комунізму» (малинське районне видання), «Прапор» (хорошівське районне видання). Ці джерела збагатили наше дослідження статтями, карикатурами, фото, офіційною статистикою. Йдучи працювати із газетами авторка задавалась питанням: де шукати сліди пропаганди у пресі, думала, що це буде важко. Однак, погортавши пожовтілі сторінки, ми переконались, що у тоталітарні часи кожен рядок, кожне зображення і форма працювали для пропагандистського результату.

Дуже цікаво було порівняти події, які ми вивчали на історії України із використанням різних джерел, документів та відеохронік, з їх однобоким поданням у радянській пресі. Це два паралельні всесвіти. Зважаючи на інформаційний дефіцит, який був в СРСР, тепер чітко розумієш, чому люди вірили пропаганді. На сторінках дуже багато атрибутики (герби, символіка, постановочні фото передовиків), «метровим» шрифтом заголовки-заклики, дрібним шрифтом статті, де через слово згадуються «мудрі слова» Леніна, Сталіна і т.д. Газети великоформатні, на якісному, цупкому папері – влада не шкодувала кошти на друк пропагандистських матеріалів... До того ж, видання були загальнодоступні (у 1969 р. коштувала 2 коп.!)

Далі були опрацьовані матеріали краєзнавчого відділу, який містив і спогади очевидців, і вирізки із газет, які не збереглись у повному вигляді, місцева краєзнавча література Г. Мокрицького, Г. Махоріна, П. Натикача.

Після вивчення історіографії, ми відвідали Державний архів Житомирської області. Тут опрацьовали рідкісні книги радянських часів, періодику, яка не була представлена у бібліотеці, частково поглянули на діловодні документи державних органів влади. Якщо у попередній роботі ми бачили кінечний продукт пропаганди, її завершений вираз, то тут отримали змогу зазирнути за куліси «кухні політтехнологій» і побачити якими методами радило вище партійне керівництво впливати на місцеве населення та як саме доносити партійні істини, «аби до всіх дійшло»...

У ході роботи ми хотіли ще й отримати фідбек – а як же сприймала цю пропаганду просте населення? Який був вплив? Яке значення і вплив на реальне життя? Все це ми могли б отримати завдяки інтерв'ю із громадянами старшого віку, які пам'ятають ту дійсність. Також хотілося б розширити географію роботи і не обмежуватись тільки Житомирщиною.

ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ ТА СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ В ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ

humansciencesinua@gmail.com Сменить аккаунт

*Обязательный вопрос

Электронная почта *

Ваш адрес эл. почты

Вкажіть Ваше повне ПІБ: *

Мой ответ

Вкажіть кількість повних років на момент запису інтерв'ю: *

Тому після довгих роздумів і консультацій із науковим керівником було вирішено оформити питальник у виді Google forms і через всеукраїнські вчительські групи розіслано у різні куточки держави. Так, ми отримали 7 респондентів із Дніпра, Миколаївщини, Черкащини, Харківщини, Запоріжжя, Донеччини. На жаль, даючи відповіді в умовах війни невідомій людині і побоюючись наслідків публікацій своїх слів, не всі опитані дали розгорнуті та деталізовані відповіді. Однак навіть у такому виді ми отримали важливі дані, які увиразнили наші висновки. Також були опитані моя викладачка інформатики Мовчан Інна Володимирівна та мій дідусь Можаровський Михайло Опанасович. Тут інформація була більш деталізована і повна.

Посилання на форму інтерв'ю тут:
<http://surl.li/scnvr>

Документ із стенограмою відповідей опитаних тут:
<http://surl.li/scowe>

III. Узагальнюючий етап

Після підготовчого етапу предмет дослідження був ще більш конкретизований та звужений. Тоді я перейшла до оформлення роботи. У цьому процесі мені дуже допоміг науковий керівник та відвідані мною науково-практичні семінари Центру Науки коледжу, де мені детально пояснили правила фіксації результатів наукових досліджень та укладення бібліографії.

Пророблена робота є, можливо, і недосконалою, проте, безсумнівно, важливою. Здійснення дослідження та підтримка наукового керівника змусило мене повірити у власні сили, надихнуло спробувати і себе у науці. Через обмеженість обсягу дослідження для конкурсу, багато напрацювань не увійшли у фінальну версію роботи, а деякі джерела ще потребують аналізу та наукової оцінки. Тому я обов'язково продовжу дослідження у виді манівської роботи, наукових тез та статей.

У ході узагальнення перших двох розділів – історії та сучасного стану досліджуваної проблеми – **автор дійшов наступних загальних висновків:**

Одним із найдосконаліших та найбільш дієвих інструментів будь-якого тоталітарного режиму є пропаганда. Оскільки через свою простоту, багаторазовість повторення та різнорівневість вона впливає вже на підсвідомість людини, кодує її на певні значимі для влади дії. У першу чергу це проявляється у мотивації народу до праці на благо вітчизни, оскільки саме це дає економічну базу для подальшого державотворення.

В УРСР праця була зведена у ранг священного обов'язку громадян, які слід виконувати постійно, безкорисно і жертвуючи всім особистим. Ідеологія пояснювала, що країна постійно в оточенні ворогів і тільки надзусиллям людей праці можна збудувати комунізм і незалежну обороноздатну державу. Оскільки ворог страшний, підступний і могутній, то працювати мають всі поголовно – і чоловіки, і жінки, і діти. Цим самим досягалось дві цілі: з одного боку зростав економічний потенціал, а з іншого – зморені працею люди вже не ставили зайвих

питань до влади та на перших порах не помічали розбіжностей у гаслах та реаліях життя. Пропаганда лунала звідусіль: радіозвернення, фільми, політінформації у школі, інституті чи роботі, піонерські, комсомольські чи то партійні збори, газети, пам'ятники, пісні, література, гуморески абощо. Однак поряд із звеличенням чесного (читай безвідмовного!) трудівника-комуніста обов'язково вимальовували і образ його антипода – тунеядця-нероби, який є лінивим неучем, що свідомо/несвідомо допомагає ворогу своїм бойкотом праці. Так розгортали дві пропагандистські кампанії – соцзмагання для трударів і викриття шкідницьких організацій для інших.

Якщо у довоєнні роки ця система діяла, то у другій половині ХХ ст. почала давати збої. Це сталось через те, що жити постійно на межі своїх можливостей і у постійному страху людина не може. Рано чи пізно мозок вимикає страх і тоді повертається раціональне мислення, з'являються додаткові «незручні» питання до влади. З іншого боку, нове покоління комуністичних працівників разуче відрізнялось від попередників і вже не приховувало свого справжнього обличчя і способу життя, що додатково рушило створену пропагандою «комуністичну ідилію». У 1960-х рр. було більше двох десятків робітничих повстань в СРСР та два з них в УРСР (Кривий ріг 1963 і Прилуки 1967). Іншим шляхом ненасильницького спротиву стала пристосуванська стратегія видимої відповідної трудової поведінки при реальній бездіяльності, появі подвійної моралі, явища несунів.

Негативним спадком тоталітарної пропаганди в незалежній Україні стали: безініціативність, небажання вчитись і вдосконалюватись, очікування вказівок згори, культ безплатної роботи (роботодавці використовують стару звичку працювати безкорисно на благо всіх, даючи понаднормову роботу безоплатно, ще й дивуючись коли хтось згадує про гроші, киваючи на непатріотичність таких осіб.), відсутність господарських навиків та підприємливості, байдужість до оточуючого середовища, землі. Досі багато опитаних визначають одним із основних факторів кризи у сфері трудових відносин – відсутність Державної концепції розвитку ринку праці та недостатнє втручання уряду у ці питання. Тобто замість того аби брати своє життя у власні руки, самим визначати напрямки прогресу і працевлаштування, більшість чекає «звичних» вказівок згори... Тому попри демократизацію суспільно-політичного життя ще зберігаються у свідомості пропагандистські наративи попереднього часу, що впливає на якість життя сьогодні. Разом із тим, нове покоління незалежної України менше підпало під вплив старих психологічних установок і поступово змінює ставлення до праці у країні.

Для сучасного демократичного розуміння праці властиве: сприйняття праці лише як засобу забезпечення добробуту; кожен вид праці значимий і має гідно винагороджуватись; аби бути конкурентноздатним слід постійно розвиватись і опановувати нові навички, знання і вміння; вільний вибір професії і місця роботи, які можна безборонно змінювати протягом життя; важлива якість роботи, а не її кількість; оплата має бути відрядна, а не зрівняльна; велика увага до соціальних гарантій роботи та безпекових умов праці. Головне у нових реаліях сьогодення навчитись економічній самостійності, усвідомити власну гідність та зупинитись самим знецінювати працю; відродити трудову ініціативу, прагнення до

особистісного та кар'єрного росту, наповнити діяльність профспілкових організацій реальним змістом; подолати бюрократичні підходи до організації роботи підприємств, установ, закладів.

З метою швидшої трансформації українського суспільства та оптимізації трудових відносин молодь має зайняти більш активну громадянську позицію, яка виявлятиметься у здобутті фахової передвищої та вищої освіти за різними спеціальностями, участі у грантових програмах та академічній мобільності, поєднанні навчання з роботою, участі у медійних та просвітніх кампаніях серед старшого покоління громадян. Аби зробити крок на цьому шляху автором було проведено дослідження, взято інтерв'ю у дев'яти громадян, узагальнено висновки у власних інформаційних плакатах.

IV. Заключний етап

Отримані узагальнені висновки були оформлені автором у інформаційні плакати.

Плакати опубліковані на офіційній сторінці Циклової комісії гуманітарних та природничих дисциплін у Фейсбуці за посиланням: <https://www.facebook.com/groups/1416119102449981/permalink/1482406919154532/>